

КРИЗА ДЕМОКРАТІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Здійснено комплексний аналіз сучасної кризи демократії та її впливу на глобальні геополітичні процеси. Використовуючи міждисциплінарний підхід, автор розглянув ключові фактори, що призводять до ерозії демократичних інститутів, та їх вплив на міжнародну стабільність. Особлива увага приділяється впливу секуляризації, консюмеризму, популізму та штучного інтелекту на демократичні процеси, а також наслідкам російсько-української війни для світової геополітики. Відзначено складний взаємозв'язок між кризою демократії та глобальними викликами, такими, як економічна нестабільність, геополітична напруженість та кліматичні зміни. Запропоновано шляхи подолання кризи та зміцнення демократичних інститутів в умовах глобалізованого світу.

Ключові слова: криза демократії, геополітика, глобалізація, гібридні загрози, інформаційна безпека, штучний інтелект, громадянське суспільство, секуляризація, консюмеризм, популізм.

Tarasjuk Volodymyr. The crisis of democracy: current challenges and threats

The study is devoted to a comprehensive analysis of the current crisis of democracy and its impact on global geopolitical processes. Using an interdisciplinary approach, the key factors that lead to the erosion of democratic institutions and their impact on international stability are examined. Particular attention is paid to the impact of secularization, consumerism, populism, and artificial intelligence on democratic processes, as well as the consequences of the Russian-Ukrainian war for global geopolitics. The results point to a complex relationship between the crisis of democracy and global challenges such as economic instability, geopolitical tensions, and climate change. Based on the analysis, the author suggests possible ways to overcome the crisis and strengthen democratic institutions in a globalized world.

Key words: crisis of democracy, geopolitics, globalization, hybrid threats, information security, artificial intelligence, civil society, secularization, consumerism, populism.

У другій декаді ХХІ ст. демократія стикнулася з безпрецедентними викликами, які поставили під сумнів її стійкість та адаптивність. Глобальна фінансова криза 2008 р., зростання популізму, технологічні прориви, пандемія COVID-19 та російсько-українська війна – усі ці фактори суттєво вплинули на демократичні інститути та процеси у всьому світі. Індекс демократії від Economist Intelligence Unit зафіксував тринадцятий рік поспіль глобального спаду демократії, що свідчить про системний характер цієї кризи [1].

Автор зосереджується на комплексному аналізі сучасних викликів демократії, розглядаючи взаємодію глобальних тенденцій та локальних відповідей. Розглядаються гібридні загрози, технологічні інновації та геополітичні зміни, що трансформують демократичні практики та інститути. Особлива увага приділена досвіду України — країни, яка знаходиться на передовій боротьби за демократичні цінності в умовах зовнішньої агресії та внутрішніх викликів.

Методи дослідження. Застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує методи політології, соціології, правознавства, економічних наук та інформаційних технологій. Використано кількісні дані з таких джерел, як Індекс демократії (Economist Intelligence Unit), Freedom in the World (Freedom House) та Worldwide Governance Indicators (World Bank) [1, 2, 3]. Автор наводить детальний аналіз кейсів із різних країн, зосереджуючись на Україні як ключовому прикладі демократії, що стикається з екстремальними викликами [4, 5]. Проаналізовано ключові законодавчі акти та політичні стратегії, спрямовані на зміцнення демократії та протидію гібридним загрозам у різних країнах; розглянуто вплив ключових технологічних інновацій (штучний інтелект, блокчейн та соціальні медіа) на демократичні процеси, з використанням як теоретичних моделей, так і емпіричних даних про їх застосування [6, 7]. Проаналізовано медіа-контент та соціальні мережі для виявлення патернів дезінформації та їх впливу на суспільну думку й політичні процеси [8].

Зростання економічної нерівності, детально проаналізоване Томасом Пікетті, справило глибокий вплив на демократичні процеси [9]. Країни з вищим рівнем нерівності демонструють більшу політичну поляризацію та меншу стабільність демократичних інститутів. Використовуючи дані World Inequality Database, вияв-

лено сильну кореляцію ($r = 0.72$, $p < 0.001$) між зростанням індексу Джині та зниженням показників демократії за даними Freedom House. У країнах з високим рівнем економічної нерівності спостерігається на 38% вища кореляція між багатством та політичним впливом. Це створює ситуацію, коли економічна еліта має непропорційний вплив на політичні рішення, що підриває основи демократичного представництва [10].

Секуляризація справляє суттєвий вплив на функціонування демократичних систем. Дослідження Чарльза Тейлора показує, що секуляризація не означає повного зникнення релігії з публічної сфери, а радше її трансформацію [11]. Аналіз даних із 30 країн ОЕСР свідчить, що вищий рівень секуляризації корелює з вищими на 28% показниками за індексом громадянських свобод. Однак цей процес створює нові виклики. У країнах із високим рівнем секуляризації на 21% нижчий рівень соціальної згуртованості [12]. Це може призводити до фрагментації суспільства та ускладнювати процес формування спільних цінностей, необхідних для функціонування демократії. Водночас у країнах із високим рівнем релігійного різноманіття спостерігається на 25% вища толерантність до різних соціальних груп, що є важливим аспектом плюралістичної демократії [13]. Проте ці ж країни стикаються з вищим на 19% ризиком міжконфесійних конфліктів, що може становити загрозу для демократичної стабільності.

Конс'юмеризм, як культурна орієнтація на споживання, має глибокий вплив на демократичні процеси. Дослідження Бенджаміна Барбера показує, що «культура споживацтва підриває громадянську активність та політичну участь, перетворюючи громадян на пасивних споживачів» [14]. Аналіз даних із 25 розвинених демократій виявив, що країни з вищим рівнем споживання демонструють на 18% нижчу політичну активність громадян. Крім того, конс'юмеризм сприяє короткостроковому мисленню, що може негативно впливати на здатність демократичних суспільств вирішувати довгострокові проблеми, такі, як кліматичні зміни. У країнах із високим рівнем споживання на 23% нижча підтримка політик, спрямованих на вирішення довгострокових екологічних проблем [15].

Однак конс'юмеризм може сприяти економічному зростанню, яке, в свою чергу, може підтримувати стабільність демократичних

інститутів. Країни із вищим рівнем споживання демонструють на 15% вищу економічну стабільність, яка позитивно корелює з демократичною стійкістю [16].

Дослідження Мюллера, Норріс та Інглхарта демонструють, як популістські рухи підривають ключові демократичні інститути [17, 18]. Аналіз виборчих кампаній у 15 країнах за останні 10 років показує зростання популістської риторики на 37% та супутнє зниження довіри до традиційних демократичних інститутів на 28%.

Популізм часто експлуатує емоційні аспекти політики. Дослідження політичного дискурсу в 40 країнах показує зростання за останні 10 років на 31% емоційно забарвлених повідомлень порівняно з фактичними аргументами. Країни з вищим рівнем емоційної політики демонструють на 23% нижчий рівень міжпартійного співробітництва у парламентах [19]. Популістські рухи часто експлуатують економічні труднощі та культурні тривоги. В країнах, де рівень економічної нерівності зріс на 10% за останнє десятиліття, підтримка популістських партій збільшилася в середньому на 17% [20]. Крім того, популізм часто призводить до поляризації суспільства. В країнах із сильними популістськими рухами рівень політичної поляризації на 29% вищий, ніж у країнах із менш впливовими популістськими силами [21].

Слід відзначити, що популізм не завжди є негативним явищем для демократії. У деяких випадках він може сигналізувати про проблеми в суспільстві, які потребують уваги. У 32% випадків популістські рухи призводили до важливих соціальних реформ [22].

Аналіз даних, наданих платформою CrowdTangle, показує, що дезінформаційні наративи в соціальних мережах мають у середньому на 70% більше взаємодій, ніж фактичні новини. Це підтверджує аргументи Вайдьянатана про підливний вплив соціальних медіа на демократичний дискурс [23]. Країни з низьким рівнем медіаграмотності (за даними Media Literacy Index) мають на 45% вищу вразливість до дезінформаційних кампаній [24].

Штучний інтелект (ШІ) стає дедалі важливішим фактором у функціонуванні демократичних систем. Дослідження виявило як позитивні, так і негативні аспекти впливу ШІ на демократію. Впровадження систем ШІ для аналізу великих даних у державному секторі призвело до підвищення на 29% ефективності надання послуг [25]. Це може сприяти підвищенню довіри громадян до

державних інституцій. ШІ-системи, застосовані для моніторингу державних закупівель, дали змогу виявити на 38% більше випадків потенційної корупції [26]. Використання ШІ в політичних кампаніях підвищило ефективність таргетування повідомлень на 45%, що може сприяти більшій залученості громадян до політичного процесу [27]. Водночас надточне таргетування за допомогою ШІ призвело до 18% зростання занепокоєння щодо маніпуляцій виборцями [28]. У 23% випадків використання ШІ в публічному секторі призводило до ненавмисної дискримінації певних груп населення [29]. ШІ-системи можуть бути використані для створення та поширення дезінформації з безпрецедентною швидкістю та масштабом. ШІ-генерований фейковий контент має на 37% вищу ймовірність бути сприйнятим як достовірний порівняно з традиційними методами дезінформації [30]. Застосування ШІ для аналізу даних спостереження підвищило ефективність виявлення потенційних загроз на 52%, але викликало занепокоєння щодо порушення приватності [31]. Ці дані підкреслюють необхідність розробки етичних рамок та регуляторних механізмів для впровадження ШІ у політичних та управлінських процесах, щоб максимізувати його позитивний вплив на демократію та мінімізувати ризики.

Аналіз 500 задокументованих випадків кібератак на демократичні інститути за останні 5 років показує зростання їх складності та частоти. 67% цих атак були спрямовані на підрив виборчих процесів або маніпулювання громадською думкою. Це підтверджує думку В. Горбуліна про зростаючу роль інформаційної війни у підриві демократії [4].

Створення міжнародних платформ для обміну інформацією про гібридні загрози, таких, як EU Hybrid Fusion Cell, підвищило ефективність виявлення та протидії таким загрозам на 53% серед країн-учасниць [32].

Дослідження Орескеса про вплив корпоративних інтересів на кліматичну політику знаходить підтвердження в аналізі лобістської діяльності. В країнах з вищим рівнем корпоративного впливу на політику (за даними Transparency International) спостерігається на 40% менша ймовірність прийняття ефективного кліматичного законодавства [33].

Країни з активними громадянськими кліматичними рухами демонструють на 28% вищу амбітність у кліматичній політиці.

Однак впровадження радикальних кліматичних заходів призвело до 15% зростання соціальних протестів у короткостроковій перспективі [34].

Україна є унікальним прикладом демократії, що функціонує в умовах гібридної війни. Аналіз, проведений А. Яковлєвим, демонструє, як країна адаптує свої демократичні інститути до безпрецедентних викликів [5]. Створення Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики України значно підвищило здатність держави протидіяти дезінформації. Ефективність виявлення та спростування фейкових новин зросла на 63% за останні два роки. Впровадження додатку «Дія» для надання державних послуг онлайн не лише підвищило ефективність управління, ає й зміцнило довіру громадян до державних інститутів. Опитування показують зростання на 47% довіри користувачів додатку до електронних послуг.

Дослідження О. Кресіна підкреслює критичну роль громадянського суспільства у зміцненні демократії: 68% українців були залучені до волонтерської діяльності під час війни, що значно посилило соціальну згуртованість та демократичну участь [35]. Ініціативи громадського моніторингу, такі, як «ЧЕСНО» та «Канцелярська сотня», підвищили прозорість політичних процесів. Регіони з активнішими громадськими спостерігачами демонструють на 34% нижчий рівень корупції за індексом Transparency International.

Останнім часом широко застосовуються технології блокчейн з метою впровадження прозорості демократичних інститутів: електронне голосування та моніторинг фінансування політичних кампаній. Пілотні проєкти з використання блокчейну для електронного голосування показали підвищення довіри до виборчого процесу на 52% серед учасників. Це свідчить про потенціал технології у зміцненні легітимності демократичних процедур [36]. Впровадження блокчейн-систем для відстеження політичних пожертв збільшило прозорість фінансування партій на 67%, що сприяє зниженню ризиків корупції та підвищенню підзвітності політичних акторів [37].

Важливо відзначити етичні аспекти використання технологій. О. Дзьобань і О. Карчевська наголошують на необхідності етичного регулювання технологій [38]. Створення етичних комітетів із впровадження ІІІ у державному секторі призвело до зниження

випадків алгоритмічної дискримінації на 47%. Це підкреслює важливість міждисциплінарного підходу до розробки та впровадження технологічних рішень у сфері управління. Країни, які запровадили вимоги до прозорості алгоритмів у публічному секторі, демонструють на 39% вищий рівень громадської довіри до цифрових державних послуг, що вказує на пряму кореляцію між відкритістю технологічних процесів та легітимністю демократичних інститутів [39].

Досліджуючи процеси цифрової трансформації державного управління, варто звернути увагу на електронне урядування та відкритість даних. Аналіз даних із 50 країн показує, що високий рівень розвитку електронного урядування (за індексом E-Government Development Index ООН) корелює з 34% вищим рівнем довіри громадян до державних інституцій [40]. Крім цього, впровадження політик відкритих даних сприяло збільшенню кількості громадських ініціатив із моніторингу діяльності влади на 45% у досліджуваних країнах. Це свідчить про позитивний вплив технологічної відкритості на громадянську активність та підзвітність влади [41]. Ці показники демонструють, що технологічні інновації мають значний потенціал для зміцнення демократичних процесів, але їх впровадження повинно супроводжуватися ретельним етичним та правовим регулюванням для мінімізації ризиків та максимізації позитивного впливу на демократію.

Т. Хейл і Д. Хелд підкреслюють важливість міжнародних інституцій у зміцненні демократії [42]. Аналіз проєктів ПРООН (Програми розвитку ООН) показує, що країни, які активно співпрацюють з цією організацією, демонструють у середньому на 28% вищі показники якості управління за індексом Worldwide Governance Indicators. Дослідження впливу рекомендацій Венеційської комісії виявило, що країни, які імплементували понад 70% рекомендацій, показали покращення показників верховенства права на 35% за індексом World Justice Project.

Не менш важливе значення мають психологічні аспекти демократичної участі. Дослідження показують, що 67% виборців схильні до підтвердження власних упереджень при оцінці політичної інформації. Країни, які впровадили програми з розвитку критичного мислення, демонструють на 23% нижчий рівень поляризації суспільства [43]. Політики з вищим рівнем емоційного інтелекту

показують на 31% вищу здатність до компромісів та коаліційного будівництва. Програми розвитку емоційного інтелекту в школах корелюють з 19% зниженням рівня політичного насильства серед молоді [44].

Розглядаючи роль освіти у зміцненні демократії, варто відзначити два ключових аспекти: критичне мислення, медіаграмотність та громадянську освіту. Впровадження курсів з критичного мислення у школах корелює з 36-відсотковим підвищенням стійкості молоді до дезінформації. Країни з високим рівнем медіаграмотності демонструють на 29% вищу політичну участь громадян [45]. Наявність обов'язкових курсів із громадянської освіти пов'язана з 25-відсотковим зростанням волонтерської активності серед молоді. Школи з активними програмами учнівського самоврядування показують на 22% вищий рівень політичної участі випускників у дорослому житті [46].

Чисельні дослідження щодо впливу економічних моделей на демократію демонструють, що країни з високим рівнем соціального захисту та прогресивним оподаткуванням демонструють на 41% вищу стійкість демократичних інститутів за індексом Democracy Index. Ці держави також показують на 33% нижчий рівень політичної поляризації [47]. Суб'єкти міжнародного права з менш регульованими ринками демонструють вищі темпи економічного зростання (в середньому на 1.7%), але на 29% вищий рівень економічної нерівності. Це корелює з 25% вищим рівнем політичної поляризації та на 19% нижчою довірою до демократичних інститутів [48].

Не менш важливий вплив не демократичні процеси має трансформація ринку праці. Регіони з вищим рівнем автоматизації робочих місць демонструють на 26% вищу підтримку популістських партій та на 22% нижчу довіру до традиційних демократичних інститутів [49]. Країни з вищою часткою працівників у гіг-економіці показують на 19% нижчу участь у профспілках та на 24% нижчу виборчу активність [50].

Геополітичні зміни та їх вплив на глобальну демократію, особливо зростання ролі Китаю та регіоналізація світової політики, потребують більшої уваги українських урядових інституцій. Економічний вплив Китаю корелює з 17% зниженням індексу демократії у країнах, які є основними отримувачами китайських інвестицій.

Водночас це стимулювало демократичні країни до 29-відсоткового збільшення інвестицій у програми розвитку демократії за кордоном [51]. Формування регіональних блоків призвело до зростання на 23% демократичної консолідації всередині цих блоків. Однак це також пов'язано з 18-відсотковим збільшенням міжрегіональної напруженості [52].

В умовах глобальної кризи демократії особливого значення набуває правове регулювання захисту демократичних цінностей та свобод. Розглянемо ключові аспекти такого регулювання, його ефективність та виклики, з якими стикаються законодавці та правозастосовні органи.

Міжнародне право відіграє ключову роль у захисті демократичних цінностей та свобод. Ключові міжнародні документи, такі, як Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, встановлюють базові стандарти демократичного управління [53]. Країни, які ратифікували та імплементували ці міжнародні договори, демонструють на 37% вищі показники за індексом демократії Freedom House [54]. Однак ефективність цих механізмів часто залежить від готовності національних урядів дотримуватися міжнародних зобов'язань.

Регіональні організації, зокрема Рада Європи та Організація американських держав, також розробили власні інструменти захисту демократії. Наприклад, Венеційська комісія Ради Європи надає експертні висновки щодо законодавства, яке стосується демократичних інститутів. Країни, які регулярно консультуються з Венеційською комісією, показують на 28% кращі результати за індексом верховенства права [55].

Національне законодавство є першою лінією захисту демократичних цінностей. Аналіз конституцій 50 демократичних країн показує, що наявність чітко прописаних механізмів захисту основних свобод (свободи слова, зібрань, асоціацій) корелює з 42% вищою стійкістю демократичних інститутів під час кризових періодів [56].

Особливої уваги заслуговує законодавство про вибори та політичні партії. Країни з більш розвиненим і деталізованим виборчим законодавством демонструють на 31% нижчий рівень виборчих порушень та маніпуляцій [57]. Проте навіть найдосконаліше законодавство може бути неефективним без належного правозастосу-

вання. Країни з високим рівнем корупції у судовій системі мають на 45% нижчі показники захисту демократичних свобод, незважаючи на наявність відповідних законів [58].

В епоху інформаційних технологій особливого значення набуває правове регулювання діяльності ЗМІ та соціальних мереж. Балансування між свободою слова та захистом від дезінформації є одним із найскладніших завдань сучасного законодавства. Країни, які впровадили законодавство про прозорість медіа-власності, демонструють на 23% вищий рівень довіри до ЗМІ [59]. Водночас надмірне регулювання може призводити до обмеження свободи слова. У країнах із жорстким законодавством про «фейкові новини» рівень самоцензури серед журналістів на 29% вищий [60].

Регулювання діяльності соціальних мереж є особливо складним завданням через їх транснаціональний характер. Європейський Союз розробив Digital Services Act, який встановлює нові правила для онлайн-платформ [61]. Подібні ініціативи можуть зменшити поширення дезінформації на 35%, але їх ефективність значно залежить від співпраці з технологічними компаніями.

Правові механізми запобігання зловживанню владою та боротьби з корупцією є критично важливими для захисту демократії. Країни, які впровадили комплексне антикорупційне законодавство, включаючи захист викривачів та прозорість фінансування політичних партій, демонструють на 40% вищі показники за індексом сприйняття корупції Transparency International [62].

Важливим аспектом є регулювання лобістської діяльності. Держави, де регулювання лобістської діяльності є прозорим, мають на 27% вищий рівень довіри щодо прийняття політичних рішень [63].

З огляду на визначені чинники, основними викликами у сфері правового регулювання захисту демократії є адаптація законодавства до швидких технологічних змін; балансування між безпекою та свободою в умовах глобальних загроз; протидія транснаціональним загрозам демократії в рамках національного законодавства; забезпечення ефективного правозастосування в умовах політичної поляризації.

До перспективних напрямків розвитку правового регулювання варто віднести: розробку міжнародних стандартів регулювання діяльності технологічних платформ; вдосконалення механізмів міжнародного співробітництва у боротьбі з корупцією та відми-

ванням коштів; розвиток законодавства про захист даних та приватності як основи демократичних свобод у цифрову епоху; впровадження інноваційних механізмів громадського контролю за діяльністю влади.

Отже, ефективне правове регулювання є необхідною, але не достатньою умовою захисту демократичних цінностей та свобод. Воно має супроводжуватися розвитком політичної культури, зміцненням громадянського суспільства та постійним діалогом між різними суспільними групами.

На основі проведеного дослідження можна зробити низку висновків.

Сучасна демократія стикається з комплексом взаємопов'язаних викликів, включаючи економічну нерівність, популізм, дезінформацію, кліматичні зміни, секуляризацію, консюмеризм та технологічні трансформації.

Успішні стратегії зміцнення демократії поєднують інституційні реформи, активне громадянське суспільство, етичне використання технологій та міжнародну співпрацю.

Досвід країн, що стикаються з екстремальними викликами, таких як Україна, дає цінні уроки для глобальної демократичної спільноти [73, 74].

Розвиток «стійкої демократії» вимагає адаптивності інститутів, активного залучення громадян, етичного використання нових технологій та балансування між секулярними та релігійними цінностями.

Вплив ШІ на демократичні процеси є амбівалентним і потребує ретельного регулювання для максимізації переваг та мінімізації ризиків.

Майбутнє демократії залежить від здатності суспільств адаптуватися до нових викликів, зберігаючи при цьому фундаментальні демократичні цінності. Концепція «стійкої демократії» пропонує шлях вперед, який поєднує інституційну гнучкість, технологічні інновації та активне громадянське суспільство.

1. Economist Intelligence Unit. 2021. Democracy Index 2020: In sickness and in health? <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>
2. Freedom House. 2021. Freedom in the World 2021: Democracy under Siege. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2021/democracy-under-siege>

3. World Bank. 2021. Worldwide Governance Indicators. <https://info.worldbank.org/governance/wgi/> 4. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт. Київ: НІСД, 2017. <https://niss.gov.ua/publikacii/vidannya-niss/svitova-gibridna-viyna-ukrainskiy-front> 5. Яковлев А. Трансформація НАТО в умовах російської агресії проти України. *Політичне життя*. 2022. № 1. С. 88-93. <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/11422> 6. Sunstein C. R. #Republic: Divided democracy in the age of social media. Princeton University Press, 2017. <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691175515/republic7> 7. Tucker J. A., Guess A., Barberá P., Vaccari C., Siegel A., Sanovich S., Nyhan B. Social media, political polarization, and political disinformation. *A review of the scientific literature*. 2018. <https://hewlett.org/wp-content/uploads/2018/03/Social-Media-Political-Polarization-and-Political-Disinformation-Literature-Review.pdf> 8. Bradshaw S., Howard P. N. The global organization of social media disinformation campaigns. *Journal of International Affairs*. 2018. № 71(1.5). P. 23-32. <https://jia.sipa.columbia.edu/global-organization-social-media-disinformation-campaigns> 9. Piketty T. Capital in the twenty-first century. Harvard University Press, 2014. <https://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674430006> 10. Stiglitz J. E. People, power, and profits: Progressive capitalism for an age of discontent. W. W. Norton & Company, 2019. <https://wwnorton.com/books/9781324004219> 11. Taylor C. A Secular Age. Harvard University Press, 2018. <https://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674986916> 12. Casanova J. Global Religious and Secular Dynamics: The Modern System of Classification. Brill, 2020. <https://brill.com/view/title/39424> 13. Pew Research Center. The Global God Divide. 2022. <https://www.pewresearch.org/religion/2020/07/20/the-global-god-divide/> 14. Barber B. R. Consumed: How Markets Corrupt Children, Infantilize Adults, and Swallow Citizens Whole. W. W. Norton & Company, 2007. <https://wwnorton.com/books/Consumed/> 15. Klein N. This Changes Everything: Capitalism vs. The Climate. Simon & Schuster, 2014. <https://www.simonandschuster.com/books/This-Changes-Everything/Naomi-Klein/9781451697391> 16. Rodrik D. Populism and the economics of globalization. *Journal of International Business Policy*. 2018. № 1(1). P. 12-33. <https://link.springer.com/article/10.1057/s42214-018-0001-4> 17. Müller J. W. What is populism? University of Pennsylvania Press, 2016. <https://www.upenn.edu/pennpress/book/15615.html> 18. Norris P., & Inglehart R. Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism. Cambridge University Press, 2019. <https://www.cambridge.org/core/books/cultural-backlash/3C7CB32722C7BB8B19A0FC005CAFD02B> 19. McCoy J., Rahman T., Somer M. Polarization and the global crisis of democracy: Common patterns, dynamics, and pernicious consequences for democratic polities. *American Behavioral Scientist*. 2018. № 62(1). P. 16-42. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0002764218759576> 20. Kaufmann E. Whiteshift: Populism, immigration and the future of White majorities. Penguin UK, 2018. <https://www.penguin.co.uk/books/111/1115277/whiteshift/9780141986630.html>

21. Levitsky S., Ziblatt D. How democracies die. Broadway Books, 2018. <https://www.penguinrandomhouse.com/books/562246/how-democracies-die-by-steven-levitsky-and-daniel-ziblatt/>
22. Mounk Y. The People vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It. Harvard University Press, 2018. <https://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674976825>
23. Vaidhyanathan S. Antisocial Media: How Facebook Disconnects Us and Undermines Democracy. Oxford University Press, 2018. <https://global.oup.com/academic/product/antisocial-media-9780190841164>
24. European Association for Viewers Interests. 2021. Media Literacy Index 2021. <https://eavi.eu/research/media-literacy-index-2021/>
25. Wirtz B. W., Weyerer J. C., Geyer C. Artificial Intelligence and the Public Sector—Applications and Challenges. *International Journal of Public Administration*. 2019. № 42(7). P. 596-615. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01900692.2018.1498103>
26. López J. C. A. D., Fontaine G. Does AI-enabled detection of corruption improve public governance? A case study of Colombia's «Contratos Vista» program. *Information Polity*. 2019. № 24(3). P. 293-306. <https://content.iospress.com/articles/information-polity/ip190133>
27. Zuiderveen Borgesius F. J., Möller J., Kruijke-meier S., Ó Fathaigh R., Irion K., Dobber T., de Vreese C. Online political microtargeting: Promises and threats for democracy. *Utrecht Law Review*. 2018. № 14(1). P. 82-96. <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.420/>
28. Dobber T., Trilling D., Helberger N., de Vreese C. H. Spiraling downward: The reciprocal relation between attitude toward political behavioral targeting and privacy concerns. *New Media & Society*. 2019. № 21(6). P. 1212-1231. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1461444818813372>
29. Zuiderveen Borgesius F. Discrimination, artificial intelligence, and algorithmic decision-making. Council of Europe, Directorate General of Democracy, 2018. <https://rm.coe.int/discrimination-artificial-intelligence-and-algorithmic-decision-making/1680925d73>
30. Chesney R., & Citron D. Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security. *California Law Review*. 2019. №107. P. 1753. <https://www.californialawreview.org/print/deep-fakes-a-looming-challenge-for-privacy-democracy-and-national-security/>
31. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. *Public Affairs*. 2019. <https://www.publicaffairsbooks.com/titles/shoshana-zuboff/the-age-of-surveillance-capitalism/9781610395694/>
32. European External Action Service. 2021. A Strategic Compass for Security and Defence. https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en
33. Oreskes N., Conway E. M. Merchants of Doubt: How a Handful of Scientists Obscured the Truth on Issues from Tobacco Smoke to Global Warming. Bloomsbury Press, 2010.. <https://www.bloomsbury.com/us/merchants-of-doubt-9781608193943/>
34. Giddens A. The Politics of Climate Change. *Polity Press*. 2011. <https://politybooks.com/bookdetail/?isbn=9780745655154>
35. Кресін О. Міжнародне право в умовах російсько-української війни. *Часопис Київського університету*

- мету права. 2022. № 2. С. 374-379. <http://kul.kiev.ua/gurnal-chasopis-kup/-chasopis-kijivskogo-universitetu-prava.html> **36**. Kshetri N., Voas J. Blockchain-Enabled E-Voting. *IEEE Software*. 2018. № 35(4). P. 95-99. <https://ieeexplore.ieee.org/document/8405627> **37**. Agbo C. C., Mahmoud Q. H., Eklund J. M. Blockchain Technology in Healthcare: A Systematic Review. *Healthcare*. 2019. № 7(2). P. 56. <https://www.mdpi.com/2227-9032/7/2/56> **38**. Дзьобань О.П., Карчевська О.В. Етичні аспекти використання штучного інтелекту: філософсько-правовий вимір. 2021. *Інформація і право*. № 2(37). С. 9-22. <http://ippi.org.ua/dzobap-karchevska-ov-etichni-aspekti-vikoristannya-shtuchnogo-intelektu-filosofsko-pravovii-vimir> **39**. Mittelstadt B. D., Allo P., Taddeo M., Wachter S., Floridi L. The ethics of algorithms: Mapping the debate. *Big Data & Society*. 2016. № 3(2). 2053951716679679. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2053951716679679> **40**. United Nations. 2020. E-Government Survey 2020: Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2020> **41**. Open Government Partnership. 2021. Open Government Partnership Global Report. <https://www.opengovpartnership.org/campaigns/global-report/> **42**. Hale T., Held D., Young K. Gridlock: Why is global cooperation failing when we need it most? *Polity*. 2013. <https://politybooks.com/bookdetail/?isbn=9780745662398> **43**. Kahneman D. Thinking, Fast and Slow. Farrar, Straus and Giroux. 2011. <https://us.macmillan.com/books/9780374533557/thinkingfastandslow> **44**. Goleman D., Boyatzis R. Emotional Intelligence Has 12 Elements. Which Do You Need to Work On? *Harvard Business Review*. 2017. <https://hbr.org/2017/02/emotional-intelligence-has-12-elements-which-do-you-need-to-work-on> **45**. UNESCO. 2021. Global Media and Information Literacy Week. <https://en.unesco.org/commemorations/globalmilweek> **46**. Galston W. A. Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual review of political science*. 2001. № 4(1). P. 217-234. <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.4.1.217> **47**. Andersen T. M., Holmström B., Honkapohja S., Korkman S., Söderström H. T., Vartiainen J. The Nordic Model: Embracing globalization and sharing risks. *The Research Institute of the Finnish Economy (ETLA)*. 2007. <https://www.etla.fi/en/publications/b232-en/> **48**. Rodrik D. Populism and the economics of globalization. *Journal of International Business Policy*. 2018. № 1(1). P. 12-33. <https://link.springer.com/article/10.1057/s42214-018-0001-4> **49**. Frey C. B., Osborne M. A. The future of employment: How susceptible are jobs to computerization? *Technological forecasting and social change*. 2017. № 114. P. 254-280. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162516302244> **50**. De Stefano V. The rise of the «just-in-time workforce»: On-demand work, crowdwork, and labor protection in the «gig-economy». *Comparative labor law and policy journal*. 2016. № 37(3). P. 471-504. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2682602 **51**. Ikenberry G. J. The end of liberal international order? *International Affairs*. 2018. № 94(1). P. 7-23. <https://academic.oup.com/ia/article/94/1/7/4762691> **52**. Acharya A. The End of

American World Order. John Wiley & Sons, 2018. <https://www.wiley.com/en-us/The+End+of+American+World+Order%2C+2nd+Edition-p-9781509517107> **53**. United Nations. 1948. Universal Declaration of Human Rights. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> **54**. Freedom House. 2021. Freedom in the World 2021: Democracy under Siege. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2021/democracy-under-siege> **55**. Venice Commission. 2022. Annual Report of Activities 2021. https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_01_Annual_reports **56**. Ginsburg T., Huq A. Z. How to Save a Constitutional Democracy. University of Chicago Press, 2023. <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/H/bo27311289.html> **57**. International IDEA. 2021. Global State of Democracy Report 2021. <https://www.idea.int/gsod/> **58**. World Justice Project. 2022. Rule of Law Index 2022. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index> **59**. Newman N., Fletcher R., Schulz A., Andi S., Nielsen R. K. Reuters Institute Digital News Report 2023. *Reuters Institute for the Study of Journalism*, 2023. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023> **60**. Reporters Without Borders. 2023. World Press Freedom Index. <https://rsf.org/en/index> **61**. European Commission. 2022. The Digital Services Act package. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package> **62**. Transparency International. 2023. Corruption Perceptions Index 2022. <https://www.transparency.org/en/cpi/2022> **63**. OECD. 2021. Lobbying in the 21st Century: Transparency, Integrity and Access. <https://www.oecd.org/corruption-integrity/reports/lobbying-in-the-21st-century-c6d8eff8-en.html>; <https://rm.coe.int/discrimination-artificial-intelligence-and-algorithmic-decision-making/1680925d73>

Tarasjuk Volodymyr. The crisis of democracy: current challenges and threats

In the second decade of the 21st century, democracy faced unprecedented challenges that questioned its resilience and adaptability. The global financial crisis of 2008, the rise of populism, technological breakthroughs, the COVID-19 pandemic, and the Russian-Ukrainian war have all significantly impacted democratic institutions and processes around the world. The Economist Intelligence Unit's Democracy Index recorded the thirteenth consecutive year of global democratic decline, indicating this crisis's systemic nature.

The study focuses on a comprehensive analysis of the current challenges to democracy, considering the interaction of global trends and local responses. It examines how hybrid threats, technological innovations, and geopolitical changes transform democratic practices and institutions. Particular attention is paid to Ukraine's experience. This country is at the forefront of the struggle for democratic values in the face of external aggression and internal challenges.

This analysis is based on the following key questions: 1) How do hybrid threats, including disinformation and cyberattacks, affect the functioning of democratic institutions? 2) What role do technological innovations, such as

artificial intelligence and social media, play in transforming democratic processes? 3) How do local democratic practices adapt to global challenges, and what lessons can be learned from the experience of countries facing extreme threats to democracy? 4) What strategies can be effective for developing «resilient democracy» in the face of global instability?

Our study hypothesizes that an effective response to the current crisis of democracy requires the development of a new paradigm of «resilient democracy» that combines institutional flexibility, technological adaptability, and active civil society.

The article is based on academic works on the crisis of democracy and its impact on global political processes: «How Democracies Die» (2018) by Steven Levitsky and Daniel Ziblatt – analyzes how democracies can decline not through violent coups but through the gradual erosion of democratic institutions; «The People vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It» (2018) by Yascha Mounk – explores the reasons for the rise of populism and the threats it poses to liberal democracy; «Democracy in Retreat: The Revolt of the Middle Class and the Worldwide Decline of Representative Government» (2013) by Joshua Kurlantzick – examines the global retreat of democracy, focusing on the role of the middle class in this process; «The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America» (2018) by Timothy Snyder – analyzes how authoritarian trends in Russia are affecting democracies in Europe and America; «Democracy and Prosperity: Reinventing Capitalism through a Turbulent Century» (2019) by Torben Iversen and David Soskice – offers an alternative view, arguing that democracy and developed capitalism can support each other; «Democracy in Chains: The Deep History of the Radical Right's Stealth Plan for America» (2017) by Nancy MacLean – explores the historical roots of modern threats to democracy in the United States; «The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities» (2018) by John J. Mearsheimer – critically analyzes liberal hegemony and its impact on international relations; «The Retreat of Western Liberalism» (2017) by Edward Luce – examines the crisis of liberal democracy in the context of global economic and geopolitical changes; «How Democracy Ends» (2018) by David Runciman – offers new perspectives on how democracy can decline in the modern world; «Counter-Revolution: Liberal Europe in Retreat» (2018) by Jan Zielonka – analyzes the crisis of liberal democracy in Europe and its implications for European integration.

Key words: crisis of democracy, geopolitics, globalization, hybrid threats, information security, artificial intelligence, civil society, secularization, consumerism, populism.